

Sammenligning af fire metoder

Artikel af Finn Brandt-Pedersen (1926-1991) og Anni Rønn-Poulsens (f. 1943) fra 'Metode bogen - Analysemetoder til litterære tekster', 1980. Udgivet på Metodebogen.dk v. Jørn Ingemann Knudsen, 2016.

Indhold

»Model-nykritikerens« pædagogik	1
»Model-nykritikeren« siger:	2
»Model-strukturalistens« pædagogik	2
»Model-strukturalisten« siger:	3
»Model-marxistens« pædagogik	3
»Model-marxisten« siger:	4
»Model-impressionistens« pædagogik	5
»Model-impressionisten« siger:	5

»Model-nykritikerens« pædagogik

Tekstvalg:

Skønlitteraturen har en stor plads. Tekster udvælges efter litterær-æstetisk kvalitet og almengyldighed i emne.

Læsemåde:

Også tekster med mere specielle emner og med aktuelt engagement læses som eksemplifikationer af almengyldige, tidløse problemstillinger.

Læreren søger at lade eleverne opøve en nærlæsningsteknik, en lydhørhed for sproglige nuancer og for forskelligartet sprogligt udtryk og en strengt disciplineret argumentation på tekstgrundlaget.

Og han søger at give dem en kvalitetssans, en glæde ved litterær kvalitet.

Undervisningssituation:

Når eleverne har lært analyseredskaberne at kende og opøvet deres anvendelse, er de principielt ligestillede deltagere i drøftelsen af teksternes forståelse og af vurderingen af dem.

Socialiseringsaspekt:

Mennesker er principielt lige.

Tilværelsens væsentlige problemstillinger er af eksistentiel karakter.

Menneskers forskellighed med hensyn til erfaringsbaggrund og sociale vilkår falder bort over for de grundlæggende livsspørgsmål.

Kunsten er en nødvendighed for menneskene, og litteraturlæsning er ikke adspredelse, men kræver aktiv, forpligtende medleven.

Gennem møde med fiktionens mennesker og livsløb befordres læserens bestræbelse på at afklare sit forhold til tilværelsen og finde sit ståsted, sin identitet.

Og dette er forudsætningen for handlen, for aktiv medleven og ansvarlighed.

»Model-nykritikeren« siger:

Der er god og dårlig kunst.

Det gode kunstværk hænger sammen, det har en enhed og en intensitet, som giver en oplevelse af almenmenneskelig art.

God kunst forældes aldrig. Den vil altid kunne give et møde mellem mennesker på tværs af forskelle i tid og miljø.

Det er det sprogligt-æstetiske, der giver kvaliteten, og det er her, kunstnerens talent viser sig. Kunstneren som person er der ingen grund til at interessere sig specielt for. Han er et menneske på vej mod erkendelse – som alle andre.

Kunsten forener det væsentlige og det skønne. Mennesket er et enestående individ, og det har æstetiske behov.

- Samfundet?

- Det består af sådanne mennesker.

»Model-strukturalistens« pædagogik

Tekstvalg:

Enhver tekst - sagtekst som fiktionstekst - er egnet til at afdække de strukturer, som den menneskelige bevidsthed kommer til udtryk i.

Indholdet er underordnet, eftersom struktureringen er det, som har interessen.

Læsemåde:

Der indlæres enkle, logisk opbyggede analysemodeller som aktantmodellen og S-modellen, og eleverne opøves til at se bort fra detaljer og få øje på teksternes grundlæggende bygningsstræk.

Undervisningssituation:

Arbejdet ligner opgaveløsning som i matematik. Modellerne bekræftes, lovmæssighederne bekræftes.

Socialiseringsaspekt:

Menneskene er i bund og grund ens til alle tider.

Vi kan gennem stringent intellektuel aktivitet komme så meget på distance af os selv, at vi kan se de enkle lovmæssigheder, som vi er underlagt.

Vi kan genfinde disse samme strukturer i al menneskelig adfærd, herunder fortælling og livsforståelse.

Denne viden fremlægges af læreren for eleverne, som kan konstatere, at den er rigtig.

Det er en art intellektuel leg (find præmienissen!). Eller videnskabelige forøvelser.

»Model-strukturalisten« siger:

Litterære tekster ligner andre udsagn.

Indholdet i en tekst er klart underordnet i forhold til strukturen. Det må reduceres til forløbs-skelettet, så strukturen kan træde frem.

Alle tekster er lige gode til at vise de regler, som fortællinger følger.

Det begyndte som en nybeskrivelse af sproget som et tegnsystem – og så førte det langt omkring.

Alt er tegnsystemer – tekster, genrer, selve det at fortælle. Det er et sprog. Vi kan beskrive fortællingens grammatik.

Det mest spændende er, at de enkle strukturer i tekster også er strukturer i den menneskelige bevidsthed. Vi er bundet til at tænke i de enkle mønstre.

- Samfundets indflydelse på bevidstheden?

- Ingen, når det gælder struktur. – Det er det samme i russiske folkeeventyr og i moderne danske tekster.

»Model-marxistens« pædagogik

Tekstvalg:

Tekster vælges primært efter deres evne til - direkte eller ved kritisk analyse - at bevidstgøre læseren. Tekster må derfor helst rumme eller bygge på analyse af samfundssammenhænge. Og de må helst have en mobiliserende virkning, et handlingsengagement.

Læsemåde:

Fiktionstekster er ikke afgørende forskellige fra andre tekster. De læses alle med opmærksomheden rettet mod, hvad de oplyser om samfundets modsætninger og om, hvad det er for kræfter, der bestemmer menneskers bevidsthed, så de ikke handler efter deres objektive interesser.

Undervisningssituation:

Læreren ved, hvad eleverne skal have ud af at arbejde med teksterne. Men det er vigtigt, at eleverne selv finder frem til det.

Socialiseringsaspekt:

Det er vigtigt, at mennesker forstår sig selv som subjekter, der alene og især sammen med andre kan øve indflydelse på deres egen og samfundets situation.

Ganske vist er mennesker i hele deres bevidsthedsdannelse betinget af samfundsomstændighederne og har kun en relativ frihed der indenfor, men at forstå disse betingelser og deres mekanismer er at udvide sin handlefrihed over for dem.

»Model-marxisten« siger:

En god tekst gør læseren bevidst om den grundlæggende modsætning mellem arbejde og kapital i det kapitalistiske samfund.

Den afslører de ideologier, som skjuler modsætningerne. Men den bog er knap nok skrevet endnu.

Den borgerlige litteratur er selv fyldt af ideologier. Men hvis man arbejder kritisk med den, kan den netop vise, hvordan ideologierne forhindrer mennesker i at handle efter deres objektive interesser.

En god bog viser undertrykkelsen og udbytningen i samfundet. Den giver forestillinger om et andet samfund, - et klasseløst. Den gør forhindringerne så tydelige og anskuelige, at de kan bekæmpes.

- Det kunstneriske?

- Ja, dér kom den! Prøv ikke at fange mig i dit borgerligt ideologiske kunstbegreb! –

Den litterære elite kender sine undertrykkelsesmidler!

»Model-impressionistens« pædagogik

Tekstvalg:

Læreren vælger tekster, som han tror vil engagere eleverne. I praksis vil det i stort omfang være tekster, som engagerer ham selv.

Læsemåde:

Principielt kan alt i teksterne have interesse, - indholdsmæssigt, sprogligt osv. Man samler sig ikke om noget på forhånd fastlagt, men tager dét op til drøftelse, som nogen bringer på tale.

Undervisningssituation:

Lærer og elever udveksler synspunkter med og uden argumentation. Der er ingen stærk styring af undervisningen. Ofte vil dog læreren præge undervisningen stærkt, så hans engagement og måske smittende begejstring for teksten bliver central.

Socialiseringsaspekt:

Eleverne erfarer, at litteratur kan give engagerende oplevelser (til nogle). Det er i høj grad lærerens oplevelse, der formidles til dem. Formelle øvelser indgår ikke, og der lægges kun indirekte vægt på, at eleverne engang gerne skulle kunne læse litteratur uden lærerens medvirken.

Menige menneskers adgang til kulturværdierne sker gennem store personligheders formidling.

»Model-impressionisten« siger:

Nu ska' I høre. Jeg har fundet en spændende tekst!

En teksts kvalitet er afhængig af, om den siger en noget.

Igennem en tekst kan mennesket pludselig se sin situation fra en ny vinkel, og det altafgørende for et arbejde med litterære tekster er, at de engagerer læseren.

Mennesker er meget forskellige, og det er tekster også. Men læseren må kunne finde sig selv i teksten og opleve, at han suges ind i en spændende verden, og at den giver ham en overvældende oplevelse.

Teksten er god, hvis den kan fastholde og fascinere sin læser.

- Analyse?

- Selvfølgelig må man da kunne finde argumenter for det, man mener. – Er det ikke nærmest sådan et pædagogproblem?

© Anni Rønn-Poulsen og Metodebogen.dk v. Jørn Ingemann Knudsen.

